

поведінку в складних ситуаціях, розуміти позицію інших і водночас розвивати власні ідеї для вирішення проблем, що є частиною розвитку інтелекту і креативності.

Список використаної літератури

1. Бутенко В. Г. Підготовка майбутніх вихователів до формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників засобами ігрової діяльності: монографія. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка. 2018. 256 с.
2. Дембіцька В. Емоційно-почуттєва взаємодія у сімейній системі як компонент формування валеологічної культури дітей молодшого шкільного віку. *Психосоціальні ресурси особистісного та соціального розвитку в епоху глобалізації* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (м. Тернопіль, Західноукраїнський національний університет, 4–5 листопада 2022 р.) в 2 т. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. Т.2. С. 200–206.
3. Іванова В. В. Наукові підходи до систематизації валеологічних знань, спрямованих на виховання дітей старшого дошкільного віку. *Наука майбутнього* : зб. наук. праць студентів, аспірантів та молодих вчених. Мукачево : РВВ МДУ, 2022. Випуск 2(10). С. 58–64.
4. Клипа А. Формування культури здорового способу життя дітей старшого дошкільного віку в сучасному закладі дошкільної освіти. *Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи*: зб. наук. статей студентів, магістрантів та молодих науковців. Суми : ФОП Цьома С. П., 2023. С. 241–246.
5. Максимова О. О. Валеологічна освіта дітей дошкільного віку (теоретико-методичні засади): навч.-метод. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. 213 с.

М. О. Вишнівська,

студентка ННІ педагогіки;

науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри початкової освіти та культури фахової мови **Голубовська І. В.**

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Робота з формування мовленнєвої культури дітей старшого дошкільного віку

Мовлення є ключовим аспектом розвитку особистості та успішної адаптації дитини в суспільстві. Правильне формування культури мовлення в дошкільному віці – фундамент для подальшого успішного навчання в школі й соціальної адаптації дитини, що складає мету дошкільної лінгводидактики, можливості для реалізації якої з'являються в старшому дошкільному віці, сенситивному періоді засвоєння мови й інтенсивного "соціального наслідування" норм і правил мовленнєвої поведінки. Саме тому цілеспрямовану

педагогічну роботу з формування культури мовлення необхідно починати у віці 5-6 років.

Однак вихователь не може досягти ефективного розвитку культури мовлення групи через обмежений словниковий запас дітей, їх недостатнє вміння висловлювати свої думки та почуття. Також чинні освітні програми навчання й виховання в дошкільному закладі освіти приділяють замало уваги процесу формування культури мовлення дітей старшого дошкільного віку. Тому педагогу важливо бути творчим, креативним, щоб віднайти нові методи й підходи для формування чистого та правильного мовлення, засвоєння норм мовленнєвого етикету, вербальної та невербальної виразності мовлення, якостей мовленнєвої культури.

Проблеми формування культури мовлення в дітей старшого дошкільного віку досліджували фахівці в царині психології, педагогіки, лінгвістики та літературознавства. Так, специфіку навчання мови та мовлення в дошкільному віці розглядали такі науковці: А. Богуш, О. Біляєв, М. Вашуленко, Н. Гавриш, Т. Донченко, С. Караман, К. Крутій, В. Мельничайко, М. Пентиліук та ін. До проблеми формування культури мовлення у старших дошкільників зверталися відомі психологи та педагоги (Й.-Ф. Гербарт, Т. Поніманська, О. Калмикова, Н. Шиліна, М. Фомічова та ін.), а також методисти (Н. Гавриш, Л. Ейлер, О. Жильцова, К. Крутій, Є. Сухенко). Найбільшу увагу дослідженням формування культури мовлення приділила А. Богуш, яка виділила аспекти завдань розвитку мовлення дітей дошкільного віку.

Мета нашої статті – визначення ефективних методів та підходів для подолання проблем формування культури мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Формування культури мовлення дітей старшого дошкільного віку – важлива складова їх загального розвитку. Основною метою цього процесу є розвиток високого рівня комунікативних навичок та вмінь, необхідних для успішної взаємодії з навколишнім світом.

А. Богуш вважає культуру мовлення сукупністю комунікативних якостей, досконалість якої залежить від різних умов – смислових завдань, культури мовлення та можливості тексту [2, с. 51].

На думку М. Ілляша, культура мовлення – це володіння літературними нормами на всіх мовних рівнях, уміння користуватися мовностилістичними засобами та прийомами; це сукупність нормативних мовленнєвих засобів, вироблених практикою людського спілкування, які виражають умови й мету спілкування [4, с. 11].

Якщо реалізувати завдання Базового компонента дошкільної освіти та програми, то вихователь забезпечить виховання мовної особистості, котра володіє засобами мови. Освітня лінія "Мовлення дитини" виділяє цілісний підхід до формування мовно-мовленнєвої компетенції як до головного критерію і важливої умови становлення та розвитку мовленнєвої особистості дошкільника [1, с. 100].

Завершальною метою опанування мови в дошкільному віці є засвоєння культури мовлення та спілкування й літературних норм. Саме в старшому віці дошкільника формується фундамент моральних принципів, моральної культури та продуктивний досвід щоденної комунікації, розвивається емоційно-вольова сфера, з'являється гуманне ставлення до ровесників. Тому у віці 5-6 років формується культура мовленнєвого спілкування [5, с. 62].

Культуру мовленнєвої поведінки доречно пов'язувати з розвитком загальної культури людини, яка є проблемою сприйняття мовлення, формуванням виразності, точності та слововживання. Тому мета вихователя – навчити дітей старшого дошкільного віку граматично, змістовно, стилістично і правильно висловлюватись (табл. 1). Постійно спілкуючись із дітьми, педагог зможе ефективніше вплинути на процес формування культури їх мовлення.

Таблиця 1

**Основні напрями формування мовленнєвої культури
дітей старшого дошкільного віку**

№ п/п	Напрями	Характеристика напрямів
1	Формування чистого та правильного мовлення відповідно до норм української мови	орфоепічна правильність та нормативність мовлення
2	Вживання різноманітних формул мовленнєвого етикету	згідно із ситуацією спілкування
3	Навчання мовної виразності мовлення	лексика, морфологія, синтаксис, фонетика, стилістика, інтонація
4	Навчання немовної виразності мовлення	міміка, жести та пантоміміка
5	Навчання якостей мовленнєвої культури	логічність, естетичність, послідовність, етичність, доречність, багатство лексики, різноманітність мовних форм, влучність, змістовність, адекватність

У дослідженні К. Крутій "Методика навчання мови та розвиток мовлення дітей дошкільного віку" розглядається положення про доцільність організації процесу формування граматично правильного мовлення, що поєднує практичне засвоєння правил формотворення слів і знання про словотворення при застосуванні комунікативно-діяльнісного підходу до мовленнєвого розвитку дітей. Щоб сформувати граматично правильне мовлення у старших дошкільників, потрібно добирати спеціальний зміст навчання, який базується на використанні форм взаємозв'язку мови та мовлення, створювати культурне мовленнєве середовище, яке сприяє формуванню культури мовлення дітей [6, с. 44].

Наталія Гавриш, авторка технології "Художнє слово і дитяче мовлення", визначає такі джерела розвитку культури дитячого мовлення у старшій групі: художню літературу та усну народну творчість, що є найвищою формою літературної мови, яку дошкільники прагнуть наслідувати [3, с. 5].

Тому в дитячому садку слід проводити заняття, спрямовані на збагачення дітей знаннями з культури мовлення й на розвиток комунікативних умінь та навичок. У старшому дошкільному віці діти мають відповідально ставитись до сказаних слів, будувати зрозуміло й послідовно висловлювання, знати й застосовувати етикетні формули звертання, вітання, прощання, згоди, пропозиції [7, с. 19].

Формування культури мовлення дітей передбачає таку організацію мовленнєвої роботи, яка має бути спрямована на розвиток зв'язності висловлювань у процесі роботи над текстом, граматичної упорядкованості та словника; на розвиток точності художнього слова й поетичної чутливості до краси.

Згідно з освітніми програмами "Українське дошкілля", "Дитина", "Я у світі", "Світ дитинства" старші дошкільники повинні вміти застосовувати зменшувально-пестливі форми звертання, мовні та позамовні інтонаційні засоби виразності. Але ми вважаємо, що в цьому віці потрібно звертати увагу й на формування чистого та правильного мовлення, мовленнєвого етикету, якостей мовленнєвої культури.

Для розвитку цих напрямів у дітей старшого дошкільного віку ми пропонуємо застосовувати такі методи та підходи навчання:

- зразкове мовлення дорослих (уникнення грубого та неправильного мовлення, розмова на зрозумілому рівні мови);
- читання казок і книг (розширення словникового запасу, розвиток мовної виразності мовлення);
- вправи на вимову слів ("Звуковий поїзд", "Відгадай звук", "Звуки у словах", "Слова-графіки");
- словникова робота (пояснення значення нових слів);
- використання ввічливих форм мовлення ("будь ласка", "дякую", "вибачте");
- сюжетно-рольові ігри на розвиток виразності мовлення ("Магазин", "Зоопарк", "Поліклініка" тощо);
- театралізовані ігри (ігри-драматизації, розігрування різноманітних казок й інсценівок);
- корекція помилок (підкреслення правильної вимови і способів виразів);
- слухання аудіокниг, музики, мультфільмів;
- спостереження за невербальною комунікацією (сприймання жестів, міміки, тону голосу).

Варто пам'ятати про те, що формування мовленнєвої культури є процесом, який вимагає часу та терпіння. Для досягнення успіху важливо створити таке середовище, яке сприятиме розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Отже, лінгводидактичним аспектом формування культури мовлення дітей старшого дошкільного віку є систематична робота в різних видах художньо-мовленнєвої діяльності, під час якої формується культура мовлення – володіння мовними нормами (граматикою, стилістикою, наголосом і вимовою) та вміння користуватися виражальними засобами мови в спілкуванні, яка забезпечує мовленнєве спілкування, сприяє підвищенню загальної культури, унормовує стосунки між однолітками, вихователем та сім'єю.

Список використаної літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція. Затверджено наказом Міністерством освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. URL : <http://surl.li/jyzt>.
2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : підручник / за ред. А. М. Богуш. Вид. 2-ге, доповнене. Київ : Слово, 2015. 704 с.
3. Гавриш Н. В. Художнє слово і дитяче мовлення. Київ : Ред. загальнопед. газ., 2005. 128 с.
4. Дошкільна лінгводидактика : хрестоматія / укл. А. М. Богуш. Київ : Слово, 2005. 720 с.
5. Іщенко Л. В. Навчання дітей дошкільного віку рідної мови : навч. посіб. Умань, 2013. 138 с.
6. Крутій К. Л. Теорія і практика формування граматично правильного мовлення в дітей дошкільного віку (на матеріалах морфології і словотворення) : автореф. дис. ... доктора пед. наук : спец. 13.00.02 "Теорія і методика навчання". Київ, 2005. 44 с.
7. Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дітей дошкільного віку : монографія. Одеса : ПНЦ АПН України, 2005. 319 с.

О. А. Гордієнко,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри початкової освіти та культури фахової мови
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Використання методик раннього розвитку дитини дошкільного віку як засіб підготовки до школи

Сучасна дошкільна дидактика пропонує вихователям та батькам багато методик раннього розвитку дитини, які мають свої переваги та можливі недоліки. Розглянемо їх детальніше [1, с. 35].

Методика Марії Монтесорі пропонує дитині різноманітні за дотиковими відчуттями іграшки. Малеча самостійно може обрати те, що їй до вподоби. Вихователь ніяк не втручається, а тільки допомагає.